

रक्तदाबादी विकारांवर आयुर्वेदीय उपचार

(हृदयरोग्यांसाठीच्या दिनचर्येसह)

॥

मनोगत

॥

हृदय हा सर्व शरिराला रक्त पुरवणारा आणि परत सर्व शरिरातून रक्त खेचणारा, तसेच कधीही विश्रांती न घेता सतत चालणारा जिवंत पंप आहे. श्वासोच्छ्वासाप्रमाणे हृदयाचे आकुंचन-प्रसरण एक मिनिट बंद पडले, तरी आपण जिवंत राहू शकत नाही.

प्रस्तुत ग्रंथात रक्तदाब, हृदयाच्या रक्तवाहिन्यांमध्ये 'ब्लॉक' निर्माण होणे, हृदयाला होणारा जंतूचा संसर्ग, तसेच हार्ट फेल्युअर आदी हृदयाच्या विकारांवरील आयुर्वेदीय विवेचन दिले आहे.

हृदयविकार असलेल्या रुग्णांनी कोणता आहार घ्यावा ? त्यांची दिनचर्या कशी असावी ? हृदयाच्या विकारांचा प्रतिबंध कसा करावा ? आदी विषयांवर चर्चाही केली आहे.

प्रस्तुत ग्रंथ 'हृदयाचे विकार' या विषयाचा दुसरा खंड आहे. या विषयावरील पहिल्या खंडात आयुर्वेदीय ग्रंथांनुसार हृदयाच्या विकारांचे वर्गीकरण आणि त्यासंबंधी अधिक माहिती दिलेली आहे. विषयाची संपूर्ण माहिती व्हावी, या दृष्टीने दोन्ही ग्रंथ वाचनीय आहेत. या दोन्ही ग्रंथांचा अभ्यास हृदयरोग असलेले, वैद्य आणि आधुनिक वैद्य (डॉक्टर्स) यांना उपयोगी पडेलच, तसेच सर्वांना 'आपले हृदय आरोग्यसंपन्न आणि कार्यक्षम कसे ठेवावे', याचेही मार्गदर्शन मिळेल. हृदयविकार झालेले रोगी विकारापासून मुक्त होवोत आणि सर्व जण निरामय जीवनाचा आनंद लुटोत, हीच त्या जगन्नियंत्या परमेश्वराजवळ मनापासून प्रार्थना !

- लेखक

॥

॥

अनुक्रमणिका

प्रकरण १ : रक्तदाब	१२	
१. रक्तदाब म्हणजे काय ?	१२	
२. रक्तदाब वाढण्याची कारणे कोणती ?	१२	
३. रक्तदाब वाढला, तर कोणती लक्षणे दिसून येतात ?	१३	
४. जास्त रक्तदाब असलेल्या रोग्याने कोणती काळजी घ्यावी ?	१४	
५. अतीरक्तदाब असणाऱ्यांनी कोणती काळजी घ्यावी ?	१४	
६. रक्तावेगवृद्धी किंवा वाढलेला रक्तदाब (हायपरटेंशन)	१४	
७. लहान रोहिण्या आकुंचित रहाण्याची कारणे	१५	
८. सूक्ष्म रोहिण्या दूषित होण्याची कारणे	१५	
९. विहार	१०. मानसिक कारणे	१६
११. धातुदुष्टी	१२. रक्तवाहिन्यांचे रोग	१६
१३. रक्तदाब-संप्राप्ती	१४. रक्तदाब - उपचार	१७
१५. आहार - तत्त्वे	१६. वाढलेल्या रक्तदाबात आहार	२१
१७. रक्तदाब कमी होणे		२२
प्रकरण २ : अॅथेरोस्क्लेरोसिस (वातकफज सिरारोग)	२३	
१. अॅथेरोस्क्लेरोसिसमध्ये आहार	२३	
प्रकरण ३ : हृदयाचे जंतूंपासून निर्माण होणारे संसर्गजन्य रोग	२५	
१. संसर्गजन्य रोगांचे आयुर्वेदातील विवेचन	२५	
२. संसर्गजन्य रोगांची संप्राप्ती	२६	
३. हृदयासंबंधी काही संसर्गजन्य रोग	२६	

प्रकरण ४ : हृदय कार्य विघात - हार्ट फेल्युअर	३२
१. लक्षणे	३२
२. उपचार	३२
३. हार्टफेल्युअर - डाव्या हृदयकार्यविघातात आहार	३५
४. हार्टफेल्युअर - उजव्या हृदयकार्यविघातात आहार	३५
५. ई.सी.जी. (E.C.G.) म्हणजे काय ?	३६
६. कार्डियाक कॅथेटरायझेशन म्हणजे काय ?	३७
७. कृत्रिम हृदय-फुफुस यंत्र म्हणजे काय ?	३७
८. हार्ट ट्रान्सप्लान्टेशन म्हणजे काय ?	३७
प्रकरण ५ : एन्डोकार्डियल फायब्रोइलॅस्टोसिस	३८
१. वातकफज हृदयअंतस्त्वचा रोग	३८
२. उपचार	३८
प्रकरण ६ : विकृतपरिणामज हृद्रोग (हृदयाचे मेटॅबॉलिक रोग)	३९
१. हृदयाचे मेटॅबॉलिक रोग	३९
२. संभाव्य उपचार	३९
प्रकरण ७ : ऱ्ह्युमॅटिक फीवर	४०
१. अॅक्युट ऱ्ह्युमॅटिक फीवर (आमवातज ज्वर)	४०
२. लक्षणे	४०
३. विशेष तपासणी	४१
४. उपद्रव	४१
५. ऱ्ह्युमॅटिक फीवर व ऱ्ह्युमॅटॉइड आर्थायटिस यांतील फरक	४२
६. उपचार	४३
७. पथ्यापथ्य	४३
८. उपद्रव	४४

रक्तदाबादी विकारांवर आयुर्वेदीय उपचार	११
प्रकरण ८ : हृद्गुल्म (व्हेंट्रिक्युलर किंवा अॅऑर्टिक अन्यूरिझम)	४६
१. वातज गुल्मातील उपचार	४६
२. वातपित्तज गुल्म	४७
३. गुल्मात वापरून पहाण्याजोगी औषधे	४७
४. आहार	४७
प्रकरण ९ : हृदबुर्द	४८
प्रकरण १० : हृदयरोगांत साध्यासाध्यत्व	४९
प्रकरण ११ : हृदयविकार आणि पंचकर्म	५१
१. चिकित्सेचे प्रकार	५१
२. उलटी करवणे	५२
३. विरेचन	५२
४. बस्ति	५२
प्रकरण १२ : हृदयरोगावर कार्य करणारी औषधे	५३
१. चरक अन् सुश्रुत संहितांनुसार हृदयावर कार्य करणारी औषधे	५३
२. औषधे द्यावयाची वेळ	५४
प्रकरण १३ : हृदयरोगात आहार	५५
प्रकरण १४ : हृदयविकार असलेल्यांची दिनचर्या	५९
प्रकरण १५ : हृदयविकाराचे प्रतिबंध	६१
१. एखाद्या कुटुंबात हृदयविकार असल्यास मुलाला हृदयविकार होऊ नये, म्हणून खालील औषधोपचार करावा.	६१
२. हृदयाचे आरोग्य टिकवण्यासाठी आणि त्याचे विकार दूर करण्यासाठी दैवी चिकित्सा	६२
प्रकरण १६ : हृदय आणि रुधिराभिसरणाच्या विकारांचे निदान	६२